

gabbak. Az új műveltség másik áldatlan következménye az öngyilkosságok számának szaporodása. Sokat beszélnek a nyugtalanító szaporulat-ról és mindig valami lapos, ostoba magyarázatát adják. Még eddig senkinek sem jutott eszébe, hogy az irni-olvasnitudók növekvő tömegét kapcsolatba hozza a szaporodó öngyilkosokkal. Azt mondják, hogy a fokozódó nyomor az oka. De nem így van. Nyomoruság mindig volt a világon, annyian tengődnek nyomorban, még sem ölik meg magukat. Gondoljuk csak meg: Mit tesz az, aki az életét akarja kioltani? Leveleket ír. Mindig! Minden körülmények között. Mindenki, aki öngyilkos lesz, levelet ír az anyjának, a szeretőjének, a rendőrségnek, a hitelezőinek és így tovább. A legegyszerűbb okoskodás is azt bizonyítja, hogyha az öngyilkos nem tudna leveleket írni, hát nem is ölné meg magát...

Meglepődve nézek Don Aristotilere.

— Mit akar ezzel mondani?

Azt válaszolja: — Az olyan állam, amelyik nem bírja az összesség jólétét biztosítani, annak nincs joga, hogy műveltséget terjesszen. Műveltség nélkül el lehetett a nyomort viselni. Évszázadok óta létezett és elviselték. De amióta mindenkinek kijut a műveltségből, senki sem akar többé éhezni. A gyöngék megölik magukat. A többiek...

Don Aristotile hirtelen félbeszakítja. Egy újfalusi öregasszonynak van rá szüksége. Ma egész nap az egyetlen ügyfél.

— Don Aristotile — mondja az öregasszony — írj nekem egy névtelen levelet, olyat, hogyha a címzett megkapja, hát dühében huszonnégy órát bölgjön...

— Huszonnégy órát? — kérdi Don Aristotile, — miért nem tizenkettőt?...

— Nem, nem, huszonnégy óra legyen! — állhatatoskodik a megbízó.

Don Aristotile munkába fog. Holnap „Újfalú“-ban valaki dühében huszonnégy órát fog bögni.

Fordította: Mátrai Ede

A KÉSZÜLŐ MAGYAR SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKATERV

Irta: SÁNDOR PÁL (Budapest)

A magyarországi szociáldemokrata mozgalom ideológiájában sokkal több a külföldi elem, semhogy mindössze a belső és külső eszmeáramlatok kölcsönhatásáról lehetne beszélni; ez azonban csak annyit jelent, hogy a munkásmozgalom, melynek bázisát a kifejlődő kapitalizmus teremtette meg, a maga gyakorlata számára az elméletet nem önmagából, belső erőinek szellemi vetületeként hozta létre, hanem a gyakorlat igazolására a külföldről készen kapott elméleti formákat alkalmazta. Ugyanakkor azonban a magyarországi kapitalizmus kialakulásának és fejlődésének félreismerése, a mezőgazdaság átkapitalizálódásának, a belső töke mozgás és akkumuláció folyamatának fel nem ismerése irathatja csak többek között pl. *Garami Ernővel* 1897-ben, hogy „ez az ipar, amelynek alig három évtizedes multja van, lényegében a külföldről és külföldiek által — főleg Ausztriából és Németországból — hozott és életrhevített“ (Ernst Garami: *Der Sozialismus in Ungarn, Sozialistische Monatshefte* 1897. VIII. 425. o.) megnyitván ezzel a lehetőséget mindama gondolatmenetek számára, melyek végső konklúziójaképv' a kapitalizmus, s ezzel a szocializmus is mint idegen népi ügy szembeállított a kompakt és nem osztályokra tagolt magyarsággal, hogy nemzeti felmentvényt adjon min-

den üldözés és elnyomás számára. A kényelemszeretet vagy elméleti elmélyülésre való képtelenség így sokszorosán fizettette meg önmagát, hogy végeredményben azután a külföldi ideológiai alakulások minden mozzanatára belső szükségyszerűség nélkül reagálni kényszerülvén a konfuziók, értelmetlenségek és ideológiai összevisszaságok bő forrásává váljék. Ez azonban még a kedvezőbb eset; a súlyosabb helyzet akkor következett el, amikor a külföldi gyakorlati motívumok nyomán keletkezett ideológiai változások sematikusán itt is leutánoztattak s ezzel esetleg, szubjektív jóhiszeműségek feltételezése mellett, objektív árulások és kezdődő vagy folyamatban levő küzdelmek egyenes hátbatámadásai történhettek meg. Viszont igen találó példákat mutat fel a magyarországi munkásmozgalom története abban az irányban, hogy mialatt a fölületen ez az ideológiai alkalmazkodás a német és osztrák szociáldemokratapártok elméleteinek, programjainak és stratégiájának elsajátítására való törekvésben nyilvánult, ugyanakkor a lényegyet tekintve, a mélyben az angol munkásmozgalom elméleti és gyakorlati tényei „termékenyítették” a magyarországi munkásmozgalom talaját. S ez a paralelizmus, amely különböző formákban szinte végig észlelhető, könnyen érthetővé válik, ha megfontoljuk, hogy ez a talaj tulajdonképpen kezdettől fogva a reakció és opportunizmus számára volt kedvező, részben, mert sikerült az osztályok szembenállását vallási, nemzeti, faji, stb. lepelbe burkolni, részben, mert az industrializálódás spekulációs keretek közt indult, amelynél az osztrák és cseh fejlettebb ipar árnyékában a profitot nem az üzemekben dolgozó munkások által termelt értéktöbbletek közvetlenül adták, hanem az egész alsóbbosztálybeli lakosság, akár a mobiltőke „szerencsés” tranzakciói, akár állami koncessziók vagy speciális adópolitika révén. Amit tehát az angol munkás számára a kezdődő extraprofit lehetővé tett, hogy a fabianizmus távortartsa tőle a marxizmust, ugyanúgy a magyar munkás nem élvén a nagyipar, a munkás számára biztos talajt adó, mert munkáereje döntő faktor voltát kétségtelenül mutató atmoszférájában, bár német és osztrák mintára, ahonnan az első ösztönzést nyerte, Marxra esküdt, végeredményben azonban az első ideológiai formálódást a galileizmustól, vulgärmonizmustól, naturalizmustól kapja. Ha nem is közvetlenül, és sok egyéb okból is, de evvel függ össze a párt és szakszervezet elválaszthatatlan felépítése is, amely megintcsak inkább tartja a rokonságot az angol, mint a német vagy osztrák szervezeti felépítéssel.

Az ideológiai függőség mértékére még jellemzőbb a magyarországi szociáldemokratapárt agrárprogramjának a sorsa. „A magyar párt sokáig nem jutott abba a helyzetbe, hogy agrárprogramot alkosson” — írja Mónus Illés az *Agrárkérdés Bevezetésében* (3. o.), holott mi sem természetesebb, mint hogy abban a Magyarországon, amelyben Garami Ernő már 1897-ben nagyarányú parasztsztrájkokról és arról számolhat be, hogy „lassankint a városi elvtársak is észreveszik, hogy a magyarországi szociáldemokrácia súlypontja nem az ipari, hanem a földmunkásoknál keresendő” (I. m. 429. o.), a szociáldemokratapártnak agrárprogramja legyen. Mónus szerint az egyik akadály a agrárprogram megalkotásának elméleti kérdése, „a mezőgazdasági nagyüzemek és a kisüzemek sokat vitatott kérdése volt” (u. o.), amivel szinte döntőbb bizonyítékot szállít az ideológiai tartalmatlan függőség számára, amennyiben a *David—Bernstein—Kautsky-féle* probléma megoldását magyar viszonylatban még csak meg se kísérelték, hanem ehelyett várták a vita eldőlését, hogy a készlet alkalmazhassák, — mint avval a mentegetőzéssel, hogy „külföldi testvérpártjainknak sem volt agrárprogramjuk” (I. m. 4. o.) A magyar agrárprogram tehát csak azután készült el, „miután az osztrák, német, finn, csehszlovák és angol elvtársak is megalkották új agrárprogramju-

kat“ (u. o.), a sors iróniájaként-e vagy éppen avval a lényeggel, hogy ez az agrárprogram nem a szocializmust készíti elő, még csak nem is „a földjáradéknak a társadalom számára való visszaszerzését célozza a falusi és a városi lakosság (tehát nem proletariátus) érdekében“ (u. o. 8. o.), hanem a válságba jutott agrárkapitalizmus szanálásának módozatait írja elő, illetve javasolja. Mert az új földreform követelésének címe alatt mi egyebet jelenthet „a magántulajdonban levő nagybirtok 500 holdat meghaladó részének kártérítés ellenében való kisajátítása“ (1. pont) (hogy e programpontra kizárólag csak szólam jellege volt, nem pedig ökonomiai-, technikai-, pénzügyi elgondoláson alapult, arra bizonyíték, hogy az agrárprogramot elfogadó 1930-i pártgyűlés az izzó hangulatra való tekintettel a tervezet 500 holdját ott mindjárt 200 holdra korrigálta) s viszont ugyanakkor „a közcélú mintagazdaságoknak e kisajátítás alól való mentesítése“ (5. pont) mint az agrártőke mozgásának felszabadítását a profit irányában, a mezőgazdasági proletariátus terhére egyfelől, azzal hogy a reform örve alatt a prosperáló mezőgazdaságok mintagazdaságokká nyilváníthatnak, a rossz minőségű, tulterhelt földek pedig az igénylők nyakába varratnak, — és a kuláság megerősítését és terjesztését másfelől ama követeléssel, hogy a belső telepítés címén földhöz akarja juttatni a gazdasági akadémiát végzeteket. (Agrárkérdés 10. o.)

Ez a példa — hasonlókat tetszésszerinti számban produkált a MSzDP mozgalom — egyuttal világosan feltünteti azt is, hogy az ideológiai függőség nem vonható az 1903-i pártprogram elvi kijelentése 4. pontjában formulázott nemzetköziség kategóriájába; mert igaz, ugyan, hogy e nemzetköziség a párt gyakorlati tevékenységében (többek között külpolitikájában) nem igen nyilvánult meg, de viszont az ideálképzés pszichológiai hatásainak és bizonyos keleti kérdések kézenfekvő feleleteinek ellensúlyozására használt felületi jelenségeknek (a „vörös Bécs“) kiaknázásával bőségesen pótolta. De éppen e ponton kezdődött el az ideálképzés funkciójában legerősebben a válság, amikor a hitlerizmus és Heimwehr-faszizmus győzelmével a kapitalista termelőrendbe beoltható szocializmusok illúziója szertefoszlott. Történtek ugyan próbálkozások e gyakorlat zavartalan folytatására (a Népszava Londont nevezte ki bizonyos községi választásokkal kapcsolatban „vörössé“, l. London vörös. Az új Bécs. Népsz. 1934. III. 15.) és a skandináv államok szociáldemokrata pártjának, N. B. a svéd kormányelnöknek, a dán miniszterelnöknek és a norvég parlamenti elnöknek tanácskozásáról szóló kommunikék ismertetésében ezen államokat „vörös északként“ aposztrofálja (Népsz. 1934. VIII. 25.) de ezek az erőlködések annyira átlátszóak voltak még saját hiveik szemében is, hogy kénytelenek voltak a nevetségesség vagy rossz-hiszemű szándékos megtévesztés hatásának elkerülésére ezt az eljárást hamarosan megszüntetni. Ezáltal azonban annál erősebbé vált a poráz-vesztettség érzése, ami csak teljessé tette azt a többoldalu dilemmát, melybe a MSzDP annak következtében, hogy „a társadalmi történés eseményei erősebbek voltak a mozgalomnál“ (Mónus Illés: Torzított kép. Népsz. 1934. VII. 22.) belekerült. E dilemmák elseje, a párt objektív erőtlensége által felidézett veszély a német és osztrák pártok sorsára hideg uton jutást illetőleg, csak fokozta a kormánypolitikához való simulás tendenciáit, amivel viszont az amugy is elnéptelenedett párt- és szakszervezetek további összezsugorodásának veszélye lépett előtérbe. Mert a tömegbázis szűkülése csak egy bizonyos pontig és egy bizonyos irányban jelent megkönnyebbülést: a szakszervezet számára a munkanélkülieknek anyagiakban a segélyek miatt, szellemiekben a radikalizmusuk miatt balasztként hatók terhéltől való szabadulás, a pártszervezet számára pedig

az, ha a munkások akciót megalapozó vagy előkészítő szellemi tevékenységét intellektuelek és kispolgárok okoskodó, önmagába visszatérő dilettáns széánszai váltják fel. A tömegbázis egy minimuma azonban nélkülözhetetlen. S egyidejűleg a külső és belső fasizmusok tömegbázis kergegésével megindul a MSZDP megszűküült tömegbázisának kiszélesítésére való akció: a fasizmusokhoz hasonlóan a kispolgárság irányában. A kispolgárság és munkásság megszerzése között azonban erős dialektikus különbség van: a munkásság a jövőt, a gyökeresen megváltozott jövőt, a kispolgárság pedig a válsághatásoktól megtisztított jelent akarja. Az egyik dinamikus, a másik statikus álláspont, az egyik a meglévő felforgatása, elrontása, a másik a meglévő konzerválása, megjavítása. Világos, hogy az a párt lényegében kénytelen átállítani magát újabb befolyások érvényrejuttatására, amely tömegbázisát a kispolgárságban akarja megtalálni. E ponton kezdődik a „nem aktuális” deklarációja az 1903-as pártprogram elvi részének, amelyhez magához is pedig legalább annyi szó férne, mint amennyit Marx szólott a gothai programhoz. (De minek ma vitatkozni avval, amit maga a sz. d. párt is nyugállományba helyezt?) A kispolgárság számára ki kell küszöbölni mindenekelőtt az osztály nélküli társadalomra való törekvést. Amíg tehát a MSZDP 1903-as programja kimondja, hogy „nem új osztályuralmat vagy kiváltságot akar teremteni, hanem minden osztályt és kiváltságot el akar törölni s az embereket, nem nézve nemzeti, faji, vallási és nemi különbségeket egyenlő kötelességek alapján egyenlő joguakká akarja és fogja tenni; a termelőeszközökben való magántulajdont, amely az egyenlőtlenséget okozza, meg fogja semmisíteni...”, addig az új cél: „a szocializmus megvalósítása, tehát egy olyan társadalom megteremtése, amelyben egyik osztály sem uralkodhat a másik fölött, amelyben az emberek felszabadulnak a termelőeszközök tulajdonosainak uralma és kizsákmányolása alól, amelyben az egyéni munkatulajdon mértékét meghaladó minden termelőeszköz a nemzet összességének tulajdonában van és a nemzeti jövedelem a nemzet minden dolgozó tagja között oszlik meg”. (*Ujvárosi Gábor*: Hová, merre? 5. o.) Hogy mit ért „egyéni munkatulajdon mértékét meghaladó termelőeszközön”, azt világosan meg is magyarázza: „a kisbirtokoknak maradjon meg a földje, a kisiparosnak a műhelye, meg a szerszáma, a kiskereskedőnek a boltja” (u. o. 4. o.), — de adós marad a felelettel, hogy miért volna ez szocializmus, illetve a szocializmus olyan fogalmával állunk itt szemben, amelyben nem osztályok nincsenek, hanem a meglévő osztályok — a fentiek szerint a proletariátus és kispolgárság — nem uralkodnak egymás fölött; az osztályok békés egymásmellettségének, együttműködésének koncepciója lebeg itt, s így nyilvánvaló, hogy a MSZDP ennek a szocializmusnak a megvalósítását nem a proletariátustól, hanem a kispolgárságtól várja: „A szocialista eszme megvalósítására a te milliós tömegeidnek szervezett ereje van hivatva!” (u. o. 14. o.) szól a kispolgársághoz Szeder Ferenc országgyűlési képviselő felelős kiadásában megjelent, a magyarországi szociáldemokratapárt eme hivatalosnak kinyilvánított röpirata.

A „végcél” illetően megmásítását azonban nem tartja a MSZDP eleendőnek ahhoz, hogy a kispolgárság harci szervezetévé átépüljön, — szükségesnek látja annak a bizonytalanságba való kitolását is. Erre egyébként a demokrácia dilemmája is kényszeríti, nemcsak azért, mert a hitlerizmus és ausztrofasizmus uralomrajutásának körülményei mindenki előtt világossá tették a demokrácia értékét, hanem főleg a II. Internacionálé legutóbbi kongresszusi határozatának perspektívái miatt és konzekvenciáinak elkerülésére, amely ugyanis kimondja, hogy csak demokratikus országokban harcol a demokrácia eszközeivel, — s így, ha

nem akar letérni a legalitás útjáról, kénytelen a jelenlegi magyarországi uralkodó irányzatot mint demokratikusat akceptálni és a pártprogram szerinti „politikai hatalom meghódításának” eszközeit, mindazt, „amely a proletárság jogérvényesítését megegyezik”, oly szűk korlátok közé szorítani, hogy nemcsak az 1921. III. paragrafusait kerüli el messziről, hanem még az osztályharc színterét is az üzemekből, uccáról és szántóföldekről a parlamentbe, törvényhatósági bizottságokba és egyéb közületekbe helyezi át. Mi sem természetesebb, minthogy e dilemma megoldásának kísérlete nem a valóságban, hanem a fogalmak átértékelésében, frazeológiában megy végbe. A MSzDP egyszerre felfedezi ugyanis, hogy sem Németországban, sem Ausztriában nem volt demokrácia (Hová, merre? 12. l.); igazguyan, hogy a hivatalos álláspont szerint ez a demokrácia megvan Angliában, Dániában, a skandináv államokban, Ausztráliában, stb., általában ott, ahol vannak vagy lehetnek szociáldemokrata kormányok, mégis a fenti röpirat azt a meglepő definíciót adja (anélkül, hogy halvány sejtelmé volna arról, hogy ez a meghatározás egyedül a világ ama bizonyos egyhatodára vonatkozhatik csak), hogy „demokrácia csak ott van, ahol a tömegeknek nemcsak politikai szabadságjogaik vannak, hanem ahol a politikai szabadságjogok a termelőeszközök társadalmi tulajdonával gazdaságilag is alá vannak támasztva” (u. o.) Azaz: Németországban, csak demokratikus szabadságjogok voltak, amelyekkel mellesleg a proletáriátus nem tudott élni, de nem demokrácia. „Demokráciáról csak a szocialista társadalomban beszélhetünk” (u. o.) vagyis a társadalmi folyamat a következőképpen alakul: 1. demokratikus szabadságjogok, amelyek birtokában meg lehet kísérelni „a gazdasági és társadalmi élet szocialista átalakítását” (u. o.); 2. e kísérlet sikerülése, az eredmény, a szocializmus, 3. amelyben implicite meg van a demokrácia. E gondolatmenet szerint nem fontos az, hogy szocializmus és demokrácia ezzel egybeeső fogalmakká válnak, viszont a demokratikus szabadságjogok bármilyen összességének vagy rendszerének semmi köze sem lesz a demokráciához; lényeges csak az, hogy a szocializmusért való harc elé több más célképzeteket, a demokratikus szabadságjogokért való harcot, ami megfelel a kispolgári szabadversenyes világképnek és ideálnak, a létért való küzdelem egyenlő feltételei között történő, az érvényesülésre irányuló gáttalan és előítéletmentes erő kifejtés társadalmi koncepciójának

A MSzDP kispolgárság felé fordulásának politikai és szervezeti motívumai mellett azonban vannak gazdasági alapjai is. Garami Ernő már jóval a világválság előtt, a háború utáni konjunktúra deklarációján 1927 májusában rámutatott arra, hogy Magyarországon a munkásmozgalom visszaesésének „objektív okai abban foglalhatók össze, hogy Magyarország ipara visszafejlődik” (Garami Ernő: *Kezdjük előlről*, 5. o.) és amennyiben e visszafejlődés tart, illetve a kormány „iparellenessé politikája” érvényben marad, „lehetséges a magyar munkásmozgalom ilyen kipusztítása” (u. o. 6. o.) Garami „elfordítja tekintetét e gyászos játéktól” és biztat, hogy „higyjünk abban, hogy Magyarország újra rálép a normális ipari fejlődés útjára” (u. o.) Hiú reménykedés lett volna ez a két év múlva kezdődött válság perspektívájában, ha t. i. Garami sematizmusával ellentétben a valóság nem volna dialektikus és ez a „visszafejlődés” egyúttal nem lenne előrehaladás, koncentráció és akkumuláció, a töke szerves összetételének magasabb fokot elérése, amely Marx által pontosan leírt helyzetből marxista a munkásmozgalomra vonatkozólag is marxi következtetéseket vonna le, nem pedig azt, amit Garami ajánl 1927-ben, hogy „mozgalmunk tengelyévé újra azt kell tennünk, ami oly hosszú időn át volt: a választójogért való harcot” (u. o. 7. o.), vagy később, a válság „tanulásaiból” merítve Mónus, hogy „a szocialista moz-

galomnak és a szocializmusnak is szükségképpen meg kell változtatnia gyakorlati tevékenységét és ideológiáját" (Mónus Illés: A szocializmus útja. Szocializmus, 1932. III. 72. l.), amennyiben „az általános, titkos választójog nemcsak a szociáldemokratapártokat erősíti, hanem a reakciós és a szocialistaellenes pártokat is erőforrásokhoz juttatja" (u. o. 71. l.) A szociáldemokrata pártoknak tehát nem azokra a rétegekre és osztályokra kell igényt tartani, amelyek a szocializmust akarják, hanem amelyek a demokratikus szabadságjogokat. Így küszöböli ki a MSzDP érdekköréből pl. a munkanélkülieket (lásd *Kertész Miklós*: Gondolatok az új szociáldemokrata munkatervhez. Kihez szóljon az új munkaterv? Szocializmus, 1934. VII. 145. l.), sőt az egész ipari munkásságot, kivéve talán a közüzemi munkásokat, akiknek kiváltságos helyzetüknél fogva láncaikon kívül már van némi veszítenivalójuk (lásd *Népszava*, 1934. IX. 18-i számában a Tattersall-i „seregszemle" leírását, melyben szó van „őstermelőkről", „értelmi proletárokról", „természetbarátokról", „tisztviselőnőkről", stb. csak éppen ipari munkásokról nem, jeléül annak, hogy ezek vagy nem voltak jelen e szociáldemokrata seregszemlén vagy ha igen, éppen ezeknek a leintésével kellett „a rendezőgárdának biztosítani szocialista öntudattal és fegyelemmel a gyűlés megbonthatatlan egységét" vagy legalább akik nem bizonyultak oly jó médiumoknak, mint a „Tungsram-Standard vállalat dinamikus hangszórói", amelyek „*kifogás-talanul* (aláhuzás a Népszavától) továbbították a beszédeket") és érkezik el egyszerre és szükségszerűen a de Man-i munkatervhez és „minden társadalmi réteghez", melyeknek egyesítése garancia Mónus szerint is a szélsőség ellen. (Mónus Illés: A forradalmi erők helyzete Németországban. Népsz. 1934. október 14.)

E platform megteremtése, a kísérletek annyi kudarca után, hogy a MSzDP a külföldtől való ideológiai függőséggel elvi alapra helyezze közismert gyakorlatát — azonban korántsem vet véget a dilemmának. A de Man-i munkaterv a kormányposszibilitás perspektívájában jött létre, a magyar munkaterv legfeljebb ha kormányvonatkozásban annyit jelenthet, hogy dokumentálni kívánja a meglévő kormány felé, hogy rossz politika volna annak részéről a szociáldemokrata mozgalmat német és osztrák „testvérpártjai" sorsára juttatni. Hiszen, most a „legnagyobb válság" idején a sz. d. párt emlékeztet a parlamentben arra a másik „legnagyobb válságra", amikor „a háborús összeomlás után éppen a szocialisták mentették meg az országot az anarchiától, védelmezték a polgárok magántulajdonát a fosztogatókkal szemben és a bolsevizmus idején ők akadályozták meg a kilengéseket". (Népsz. 1934. V. 29.) Biztosítja a kormányt: „szándékainak építővoltáról" (Népsz. 1934. IV. 21.) és nem kell tartani a külpolitika delikát kérdéseiben sem tőle, hiszen „a pártnak régi követelése — változatlan követelése Magyarország külpolitikai helyzetének javítása és a békeszerződésben történt sérelmek békés orvoslása". (u. o.) Ha tehát a de Man-i terv a kormánybukató ellenzék gesztusában készült, a magyar terv gesztusa a kormánytámogató ellenzéké, s így már eleve eldöntött kérdés az, hogy „a munkaterv a párt kormányra kerülésének esetére, illetve a szocializmus megvalósításának idejére utal-e vagy a dolgozó rétegek életlehetőségeinek védelméért, megjavításáért vivandó harcunknak lesz-e útjelzője? Az előbb elmondottakból logikusan következik, hogy mindennapos szakadatlan küzdelmünk új bázisát kell a tervben lefektetnünk" (*Kun Zsigmond*: Reflexiók a munkatervhez. Szocializmus, 1934. IX. 258. l.)

Tehát még csak nem is reformáció, ahogy de Man nevezi, hanem „reformizmus, amely lényegében az úgynevezett mindennapi kérdésekkel szembeni állásfoglalás gyakorlatát jelenti" (u. o.) Ebben körülbelül min-

denki egyetért, aki a MSzDP 1934. dec. 7—9-én megtartandó XXX. pártgyűlése 6. pontjaként előterjesztésre szánt „szocialista munkaterv”-hez hozzászólt. Belátók és megértők a kapitalizmussal szemben „Tudom jól, hogy a mai idők nem nagyon alkalmasak arra, hogy nagy dolgokat hozzanak tető alá, hiszen rettentő nyomorúság van” (*Peyer Károly* parlamenti beszéde, Népsz. 1934. V. 24.), de a lezorított igényeket illetőleg mégis két irányzat áll szemben egymással. Az egyik, a *Farkas István* által „parlamentari elszólásként” formulázott tétel, mely szerint a MSzDP csak „a kapitalizmus kinövéseit akarja lenyesegetni”, ami a régi iskola szociálpolitikai orientációját fejezi ki, — a másik a „modernebb”, a *Mónus-féle*, aki szerint „a kapitalizmus, mint termelési rendszer még nem jutott életének a végére. Előbb még feladatát teljesen el kell végeznie. Ő teremtette meg a nemzeti elválasztó határokat, ő teremtette meg saját maga védelmére a militarizmust, neki is kell őket lerombolnia”, stb. *Válasz gróf Károlyi Imrének*, (88. l.), mely kijelentés mögött az a mechanisztikus gondolatmenet rejtekezik, hogy a szociálpolitika, a lenyesegetés csak még inkább életképessé teszi a kapitalizmust, tehát ellenkezőleg, a kapitalizmus belső ellentmondásainak nem útját kell állni, hanem inkább azok kifejlődését elősegíteni: így a kapitalizmus összeomlása elkerülhetetlen, s ami a fő: szenedésteljes ugyan, de harc nélkül, automatikus. E szenedésvállalásra vonatkozik egyébként de Man sajátos Mónus-i értelmezése is, mely szerint „nem lehetünk pusztán a gazdasági érdekek szocialistái. Kell, hogy az elvek és eszmék, az ideálok szocialistáivá legyünk” (*Mónus Illés*, Népsz. 1934. IV. 20.) E kétféle elméleti felfogás egyébként elevenen él a sz. d. mozgalom gyakorlatában is: az első a kapitalista válság leküzdésében a kapitalizmus oldalán való aktív részvétel, a másik a passzivitást, a tüdő érdektelenség megőrzését jelenti; s ha igazat is adnak kifelé az érdekelt Szekszárdi Lászlónak, hogy „a párt és a mozgalom... a tusakodásnak ebben az ádáz korszakában nem engedheti meg magának egyesek külön uton járásának ártalmatlan fenyvését” (*Szekszárdi László*: Mi legyen a munkatervben? Népsz. 1934. V. 1.), mégis, a hozzászólások mögött az állásfoglalások különbözősége változatlanul s elhallgatván kivivhatatlanul és tisztázatlanul fennáll.

A tisztázatlanság természetes velejárója az olyan problémának, amelynek felvetése nem annak megoldását, hanem más valaminek az eltakarítását célozza. A marxizmust elvetni, mint de Man, Marxtól többé nem aktuálisnak tekinteni, mint Mónus teszi (1. Népsz. 1934. IV. 20.), — rendjén van; de Marx szavaival megalapozni akarni a de Man-i vegyesgazdálkodást, úgy, hogy Marx szavait meg nem érteni vagy tudatosan félremagyarázni, mint Kertész Miklós teszi, aki Marxnak e kijelentéséből: „Mi a közvetlen élet megújítására szolgáló munkatermek személynél elsajátítását semmi esetre sem akarjuk eltörölni” — azt veszi ki, hogy magántulajdonban akarja hagyni nem a közvetlen egyéni szükségletkielégítésére szolgáló eszközöket, hanem a kisüzemi termelőeszközöket (*Kertész Miklós*, Gondolatok az új szociáldemokrata munkatervhez, Szocializmus, 1934. VII. 148. l.), — ez már úgy látszik, tulmegy minden határon, mert még a Szocializmus is kénytelen leközelíteni egy „egyetemi hallgató” helyreigazító, Kertészt kitanító levelét. (Szocializmus, 1934. VIII. 225. l.)

A tisztázatlanságnak azonban vannak egyéb személyes okai is: így nyilvánvaló Kun Zsigmond hozzászólásában a PTOE, s ezzel a banktőkéhez való intenzív kapcsolatot kiütközése, amikor a de Man-i koncepcióval ellentétben kettéválasztja a nehézipar és banktőke szocializálását és kivieszi ez utóbbit a társadalmisítás alól azzal a naiv kifogással, hogy „míg a bányákat, nyersanyagforrásokat, a földet, a gyárakat is lehet nacio-

nalizálni, úgy, hogy azok maradék nélkül kézbevehetőek, addig a bankoknál csak az épületeket, a belső berendezést, az esetleges ingatlanokat s durván mondva a készpénzállományt lehet megfogni, kézbevenni.“ (I. m. 260 l.) Igaz viszont, hogy az ipar szocializálását is úgy látszik a rentabilitásától tenné függővé, mert hiszen még a közüzemeket is megszüntetné, ha azok veszteséggel dolgoznak (u. o.) és ezek után nem csodálatos az sem, hogy túlhaladottnak tartja azt a követelést, hogy az adózást ne a munkavállaló réteg viselje (u. o. 259. l.) S ha meggondoljuk azt, hogy *Mónus Ervin* a svájci szociáldemokratapárt agrárprogramjának ismertetésében a következő négy főkövetelést állítja fel: 1. Az adósságtól mentesített birtokok szociális örökberletekké való átalakítása, 2. Az állami hitelszervezet létesítése, 3. A termelés mennyiségének szabályozása vagyis tervgazdaság, 4. A külkereskedelem monopolizálása, és annak a reményének ad kifejezést, hogy „ha a magyarországi agrárviszonyok egyszer elérik a svájci színvonalat, minden bizonnyal ugyanezek a problémák és ugyanezek a célkitűzések fognak felmerülni“ (*Mónus Ervin*, Bern: Az agrárkérdés Svájcban. Adalék a szociáldemokrata munkatervhez. Szocializmus, 1934. VI. 113. l.), — ugyanakkor, amikor mindezek a követelések csaknem szósszerint nemcsak benne vannak Gömbös 95 pontjában, hanem azok részben már meg is valósultak; — és ha *Minor Róbert* „A pénzrendszer kérdése a munkatervben“ c. tanulmányában (Szocializmus, 1934. X.) mintha csak *Imrédy Béla* pénzügyminiszter számára készített volna egy pénzügyi expozét („ne csináljunk se inflációt, se deflációt, hanem a pénz vásárlóerejét állandósítsuk, az árnívót, az indexátlagot stabilizáljuk“, stb.) úgy, hogy a végén maga is észreveszi ezt és odairja: „mindezekkel nem a ma itt és más országokban uralkodó pénzrendszer helyességét kívántuk bizonyítani“ (310. l), — akkor csak dicsérhetjük a következetességet, amellyel a MSZDP Gömbös 95 pontjának hiányosságait akarja a készülő munkatervvel eltüntetni és ünneppélesen hitet tesz a Vezér mellett, mondván: „A magyar munkásság szilárd elhatározottsággal törekszik majd ezentul is arra, hogy valóra váljon mindaz, amit a miniszterelnök hangoztat“ (Népszava, 1934. X. 2.) Hogy a MSZDP igyekszik is ígéretét megtartani, abban nincs okunk kételkedni; a baj csak ott van számára, hogy a MSZDP — nem a magyar munkásság.

A S Ü N D I S Z N Ó

Irta: KONSTANTIN FEDIN

Nyögött és kínlódott isten földjén egy paraszt.

Szegényke sorsa kis korától kezdve a legsúlyosabb volt s amikor felnőtt, a helyzete még komiszabb lett. Senki se szolt hozzá egy jó szót, mindenki iparkodott igába fogni. Egész' elkomorodott. Nem örvendeztette meg sem a csillogó nap, de még az emberekre sem szívesen nézett, azt hajtogatta egyre:

„Nincs az ember számára semmi öröm a földön.“

Nagyanya — a matuzsálemi korú vénasszony, a legkisebb szél felborította — azt mondta neki:

„Az embernek muszáj, hogy öröme legyen a földön, legalább egyszer életében, még ha leveli tetű is, egyszerűen muszáj.“

De mit számít már az ilyen vénember? Nem alkalmas már semmire. A paraszt tehát amellet maradt:

„Nincs az ember számára semmi öröm a földön.“